

learning process of students the basics of nanotechnology, using in their professional activities of Information Technologies, measuring methods based on the use of nanotechnology tools.

The prospects for further research are seen in the search of the ways of including nanophysics technological knowledge in the courses of general and theoretical physics which are studied at the pedagogical universities in preparing future physics teachers to the activities in the field of learning the basics of nanosciences and nanotechnology.

Key words: *methodological training, knowledge of nanotechnology, nanoscience, professional competences, teacher of physics.*

УДК 37.011.3-51-027.233.2:37.018.46

Євдокія Голобородько

КВНЗ «Херсонська академія
неперервної освіти» Херсонської обласної ради

РОЗВИТОК ПОЗИТИВНОГО МИСЛЕННЯ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

У статті розкриваються різні параметри розвитку позитивного мислення вчителів у системі післядипломної освіти. Підкреслюється актуальність проблеми. Даються тлумачення понять «мислення», «позитивне мислення», «Я-концепція», «особистість», «успішна особистість» та ін. Звертається увага на теоретичні засади розвитку позитивного мислення (філософські, психологічні, педагогічні). Висвітлюється цікавий матеріал із досвіду роботи, зокрема, Херсонської академії неперервної освіти (тематика спецкурса, використання інноваційних освітніх технологій, зміст і форми роботи в міжкурсовий період, особливості організації самостійної роботи вчителів із зазначеної проблеми. Зроблено висновки та окреслено перспективи дослідження.

Ключові слова: *позитивне мислення, розвиток позитивного мислення вчителів, система післядипломної освіти, Я-Концепція, успішна особистість, аспекти розвитку позитивного мислення, концептуальні положення, практичні підходи, розмаїття видів робіт, спільна діяльність із розвитку позитивного мислення педагогів, учнів, батьків, громадськості.*

Постановка проблеми. У період динамічного розвитку глобалізації, інтеграції, інформатизації суспільного життя, а в результаті напруженості стресових та нерідко й кризових ситуацій людині ще в більшій мірі необхідно бути здоровою, успішною та здатною забезпечувати щасливе буття. Різні чинники цьому сприяють: генофонд, знання себе, наполеглива цілеспрямована праця над собою, вмиле спілкування з собою, природою, різними категоріями людського суспільства, творча професійна діяльність тощо. Основоположне значення при цьому має позитивне мислення. Адже мислення народжує слова, слова приводять до здійснення дій із метою задоволення потреб, бажань, інтересів.

Аналіз актуальних досліджень. Ученими розроблялися різні аспекти розвитку позитивного мислення: позитивне мислення – важливий засіб забезпечення життєтворчості особистості, шляхи формування позитивного мислення, подолання стресу в педагогічній діяльності (В. Ф. Калошин),

педагогіка успіху та оптимізму (В. Ф. Калошин, Н. В. Вельбовець), психологія самопізнання, або як знайти формулу життя (П. Артем'яєв), основні принципи наукового розуму (Бейлс), розвиток Я-концепції і виховання (Р. Бернс), досягнення успіху в житті (В. Ф. Біркенбіль), питання щастя за власним бажанням (О. В. Курпатов), про впевненість у собі (Д. Дж. Ліберман). Розвиток позитивної Я-концепції дитини (С. В. Білецька), сценарій психологічної студії у формуванні позитивного мислення (С. І. Гавриш), технології формування позитивного мислення (Л. Назаренко), формування позитивного мислення учня: робота з талановитими і творчо обдарованими дітьми (Є. Дурицька) та ін.

Цілі статті: а) підкреслити роль розвитку позитивного мислення на сучасному етапі становлення суспільного життя; б) розкрити теоретичні засади та практичні підходи до формування позитивного мислення; в) висвітлити можливості й доцільність розвитку позитивного мислення вчителів у системі післядипломної освіти; г) ознайомити з відповідним досвідом роботи.

Виклад основного матеріалу. Мислення, за словником, – це вищий ступінь людського пізнання, процесу відображення об'єктивної дійсності. Дає можливість одержати знання про такі об'єкти, властивості й відношення реального світу, які не можуть бути безпосередньо сприйняті на чуттєвому рівні пізнання. Мислення людини має суспільно-історичну природу, нерозривно пов'язану з практичною діяльністю. Форми і закони мислення вивчаються логікою, механізми його проходження – психологією і нейрофізіологією. Кібернетика аналізує мислення у зв'язку з завданнями технічного моделювання деяких мисленнєвих операцій.

Позитивне мислення за своєю сутністю – це віра в успіх. Воно характеризує ставлення людини до своїх проблем і проблем людства, а також сприяє їх розв'язанню за допомогою конструктивних дій.

Термін «позитивне мислення», як зазначають фахівці, увійшов у науковий обіг після виходу у світ книги американського проповідника Нормана Піла «Сила позитивного мислення» (1952 р.).

Важливе значення має відкриття в психології «Я-концепції», тобто образу свого Я, особистої думки про себе, що формується, за твердженням спеціалістів, під впливом минулого досвіду, наших успіхів та невдач, ставлення до нас людей, особливо в дитячі роки, власної зовнішності.

«Я-концепція» буває позитивною (позитивне ставлення до себе, самоповага, відчуття власної цінності, віра в свої сили, успіх, оптимізм) і негативною (негативне ставлення до себе, відчуття власної неповноцінності, песимізм). Доведено, що «Я-концепція» може змінюватися, що важливо для зміни себе і свого життя в цілому на краще.

Отже, «Я-концепція» – це один із основних чинників розвитку позитивного мислення людини як засобу забезпечення здоров'я, успіху, щастя.

Системоутворювальну роль у розвитку позитивного мислення відіграє усвідомлення теоретичних його основ. На сучасному етапі складається система розвитку позитивного мислення, теоретичні засади якої становлять філософські, психологічні й педагогічні положення.

Концептуальними у філософії позитивного мислення є твердження про те, що: а) людина володіє безмежними можливостями, дякуючи яким може досягати багато чого і в це треба вірити; б) кожна людина – потенціальний геній, це слід знати про себе і визнавати це в інших; в) усе залежить від людини, тому все вона має зробити сама; г) перш ніж змінювати щось, необхідно змінити себе; д) думка матеріальна (як мислимо, так і живемо); е) усе краще тримається на бадьорій активності; є) помилка в життєтворчості людини чи навіть криза – це не катастрофа, а лише шанс змінити все на краще. Така філософія позитивного мислення допомагає легше адаптуватися до різних ситуацій, досягати бажаних результатів своєї діяльності й побудувати щасливе життя.

Наріжним каменем психологічної бази розвитку позитивного мислення є зв'язок свідомості й підсвідомості, яку слід програмувати позитивними думками, словами, почуттями та емоціями. Це сприяє формуванню нової, позитивної «Я-концепції». У цьому процесі ефективною буває нагорода себе якоюсь радістю за виконання «нової ролі», що буде надійною мотивацією позитивно змінювати себе і в майбутньому.

Педагогічну основу розвитку позитивного мислення становлять відповідні підходи, принципи, методи і прийоми діяльності, засоби, види й форми роботи, технології.

Основоположними вважаються принципи розвитку позитивного мислення, а саме: принцип любові; принцип розуміння безмежності світу, якого вистачить на всіх; кожна людина здатна творити себе і свою щасливу долю; навчитися любити світ і себе самого в цьому світі, відношення світу до людини залежить і від відношення людини до світу; світ справедливий; ситуація, у якій перебуває людина – це результат її зусиль; світ гідний замилювання; концентрація тільки на позитивних моментах.

Серед методів і прийомів ефективними для розвитку позитивного мислення є метод раціонального мислення, метод зміни стилю пояснення невдач, прийоми позитивного навіювання, моделювання особистості, алгоритмізація дій, способи переконання себе тощо.

Багатим розмаїттям характеризуються практичні підходи – самовиховання, спеціальні заняття, спецкурси, практикуми за розробленою програмою, використання та вдосконалення особистісних якостей, осмислення мудрих думок видатних людей, дослідницька робота, розробка проектів, обмін досвідом тощо.

Існують розроблені програми розвитку позитивного мислення професіоналів різних профілів, учнів, авторські курси, у державних

структурах деяких успішних країн (Венесуела) є Міністерства інтелектуального розвитку людини. Крім цього, читаються спецкурси, організуються практикуми, тренінги, науково-методичні конференції, семінари, круглі столи тощо.

Особлива увага вирішенню цієї проблеми приділяється в загальноосвітніх навчальних закладах, де проводяться спостереження і досить широке коло видів роботи, технологій із розвитку позитивного мислення педагогів і учнів, студентів, слухачів.

Благотворною умовою для цього є підвищення кваліфікації вчителів у педагогічних закладах післядипломної освіти, де є можливість поглибити свої теоретичні знання, зокрема, з розвитку позитивного мислення педагогів і школярів, обмінятися досвідом, зосереджено попрацювати самостійно.

Так, наприклад, у Херсонській академії неперервної освіти читається спецкурс «Основи розвитку позитивного мислення учителів і учнів». У лекційній частині розкриваються питання мети, завдань, основного змісту, видів і форм роботи з учителями та учнями, характеру заліків. Нерідко лекції бувають бінарними (зі шкільними практичними психологами), у яких беруть активну участь і слухачі-учителі, проблемними (з коментарями учених-психологів). Щодо змісту, то передбачається, приміром, така тематика: сутність і значення позитивного мислення, особливості розвитку позитивного мислення педагогів та учнів; коротка історія розроблення зазначеної проблеми, внесок видатних вітчизняних та зарубіжних учених; теоретичні засади розвитку позитивного мислення; витоки негативного мислення, шляхи його попередження й подолання; позитивне мислення – запорука здоров'я, успіху та щастя; технології розвитку позитивного мислення; особливості розвитку позитивного мислення учнів (більше уваги звертати на потужні потенційні можливості людини, формування Я-концепції, роль позитивного мислення у зміцненні здоров'я та дотримувannya розумної поведінки в різних життєвих ситуаціях, розкриття складових успіхів у навчанні та в майбутньому в професійній діяльності; робота з батьками, що здійснюється у формі лекторіїв, консультацій, виступів на батьківських зборах, індивідуальних бесід тощо.

Цікаво проходять практичні заняття. Подобається слухачам огляд спеціальної літератури (за участю працівників бібліотек); лабораторних занять, на яких тлумачаться мудрі думки видатних людей про перевагу позитивного мислення; практичні поради щодо розвитку конкретних аспектів позитивного мислення (долати негативне мислення, слідкувати за своїми думками і словами, діяти, а не переживати, спілкуватися переважно з людьми з позитивним мисленням, частіше посміхатися, співати, слухати музику, бути веселим і дотепним тощо); тренінги, скажімо, позитивного навіювання, висловлювання компліментів (їх різновиди, способи здійснення) і похвали; науково-практичні семінари, присвячені розгляду

перспективного педагогічного досвіду з вирішення цієї проблеми; відвідування та аналіз уроків і позакласних занять під відповідним кутом зору; взаємне ознайомлення з власними портфоліо матеріалів, доцільних для розвитку позитивного мислення вихователів і вихованців тощо. При цьому творчо використовується спеціальна література (Калошин В. Ф. Позитивне мислення: щастя, здоров'я, успіх / В. Ф. Калошин. – Харків, 2008 ; Вайнцваг П. Десять заповідей творчої людини / П. Вайнцваг. – М., 1992 ; Витражи мудрости / автор-сост. М. В. Король. – Минск, 1991 та ін.), сучасні технології (презентації, створення сайтів, блогів, рекламні ролики). Жваво й зацікавлено обговорюються основні установки вчителя гуманного педагогічного процесу відомого вченого-педагога гуманіста Ш. О. Амонашвілі, які викладено за такими параметрами:

1. Закони вчителя: розуміти дитину, любити дитину, заповнюватися оптимізмом до дитини.

2. Керівні принципи вчителя: олюднювання середовища навколо дитини, повага особистості дитини, терпіння у становленні дитини.

3. Заповіді вчителя: вірити в безмежність дитини, вірити у свої педагогічні здібності, вірити в силу гуманного підходу до дитини.

4. Опори в дитині: прагнення до розвитку, прагнення до дорослішання, прагнення до волі.

5. Особистісні якості вчителя: доброта, відвертість і щирість, відданість.

Учителі відзначають, що жоден із цих напрямів не реалізується достатньою мірою. У той час, як користуватися цими установками мають усі дорослі (батьки, вчителі, громадськість), а не лише в школі.

У міжкурсовий період учителі-курсанти працюють над проектами (нерідко колективно). Їх турбують теми «Якості позитивно мислячого педагога», «Тести для визначення оптимістів і песимістів», «Успіхи з допомогою позитивного світосприйняття» та ін.

Розвиток позитивного мислення вчителі продовжують у роботі з учнями. Використовуючи прогресивний досвід, створюють свої проекти, авторські програми, технології, педагогічні моделі формування успішної особистості учня, який завжди орієнтується на успіх, проектує в собі прагнення до самовдосконалення, самоосвіти, задумується над різними профілями власного Я (Я-людина, Я-член сім'ї, Я-вихованець своєї школи, Я-мешканець рідного краю, Я-громадянин України, Я-житель планети).

Учитель планує й реалізує сучасні наукові підходи – системний, синергетичний, аксіологічний, особистісний, діяльнісний, компетентнісний. Разом із учнями педагоги визначають етапи цієї цілеспрямованої діяльності, частіше всього мотиваційний, накопичення досвіду, досягнення успіху, контроль-оцінний, підсумково-коригувальний.

У деяких гімназіях та ліцеях із метою розвитку позитивного мислення та формування успішної особистості, крім програмного матеріалу

загального середнього навчального закладу, надається додаткова освіта у формі шкіл, центрів, студій (мистецькі та медіастудії), клубів (інтелектуальні і спортивні), елективних курсів як новітнього механізму актуалізації й індивідуалізації процесу навчання тощо.

Атмосферу успіху, доброзичливості, радості шкільного життя підтримує соціально-творча робота, яка включає діяльність учнівського самоврядування, колективні творчі справи, суспільно-корисну позашкільну роботу. Середовище позитивного мислення та творення добра підкріплюється практикою повсякденного життя, у якій є можливість для молодой людини самореалізовуватися, самовдосконалюватися.

Відповідально виконують учителі самотійну індивідуальну роботу творчого характеру («Заповіти та правила поведінки позитивно мислячої особистості», «Щасливий за власним бажанням», «Психологія оптимізму», «Секрети впевненості в собі», «Магія оптимізму», «Подолання стресів у навчанні та в педагогічній діяльності») тощо.

Така системна й систематична робота з розвитку позитивного мислення робить людину щасливішою, бо зміцнює її здоров'я та забезпечує успіхи.

На сучасному етапі розвитку суспільства в умовах інноваційних процесів, конкуренції, перевантажень різного роду, стресів, кризових явищ важливу роль відіграє успіх і успішна особистість.

Особистість, як зазначається у словнику практичного психолога, – це феномен суспільного розвитку, конкретна жива людина, яка володіє свідомістю й самосвідомістю [7, 367]. В інших словниках [1, 1022] знаходимо тлумачення понять «успіх», «успішний», як-от: *успіх* – позитивний результат роботи, значні досягнення, громадське визнання, схвалення чого-небудь, чиїхось досягнень; *успішний*, супроводжується або завершується успіхом, тобто позитивними наслідками.

Таким чином, *особистість успішна* – це індивід, який характеризується перш за все націленістю на позитивний наслідок діяльності, відповідальністю, має значні досягнення, вірить у свої сили, вміло долає перешкоди.

Успішною особистістю може стати людина освічена, з високими моральними та професіональними якостями. Основними компонентами системи формування успішної особистості визначають цілеспрямованість, цілісність, керованість, позитивне мислення. Своє місце в технології життєвого успіху посідає життєва компетентність, чому присвячено чимало праць (Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков, Г. М. Несев, Т. М. Титаренко та ін.). У цьому контексті розглядається акме як показник досягнення життєвої компетентності особистості та взаємозв'язок життєвого успіху й життєвих домагань особистості.

Важливо також підкреслити, що успіх – справа, як правило, колективна: це і співпраця, і керівництво, і визнання, і винагорода, і спільна

радість. Допомагають формуванню успішної особистості розроблені для низки професій пам'ятки з позитивним настроєм (визнання, що успішним може бути кожен, святкування успіхів, бачення гідних перспектив), створення банку успішних ситуацій, розширення контактів із представниками різних професій, культур.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Учителі в результаті такої роботи стають бадьорішими, вільнішими, доброзичливішими, упевненішими, оптимістичнішими. Зростає їх ентузіазм, самовладання, прагнення до щасливого життя. Все це згодом помітно відбивається на навчальній, творчій і життєво практичній діяльності учнів, на самопочутті батьків і взагалі на настрої в оточуючому середовищі.

Розвиток позитивного мислення має посісти чільне місце в побудові власного Я, сім'ї, колективу, держави, людського суспільства на планеті та в розумінні світів.

Перспективними можуть бути пошуки наукових шляхів розвитку позитивного мислення дітей та молоді різного віку (від дошкільного до студентського), членів родини, керівників громадських організацій та ін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемьев П. Психология самопознания или как найти формулу жизни / П. Артемьев. – М. : Аст-Пресс, 2001. – 164 с.
2. Березина Н. В. Формування успішної особистості як інноваційна складова навчально-виховного процесу [Електронний ресурс] / Н. В. Березина. – Режим доступу : <http://refdb.ru/look/2180743-p11.html>
3. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р. Бернс. – Прогресс, 1986 . – 288 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
5. Глассер У. Школы без неудачников / У. Глассер. – М. : Прогресс, 1991. – 198 с.
6. Калошин В. Ф. Педагогіка успіху та оптимізму / В. Ф. Калошин, Н. В. Вельбовець // Метод проектів : перспективи, життєві результати. – К. : Департамент, 2003 . – С. 65–87.
7. Мислення людини / упор. С. Максименко, Л. Конратенко, О. Главник. – К. : Главник, 2004. – 112 с.
8. Словарь практического психолога / В. Б. Шапарь. – М. : ООО «Издательство АСТ» ; Харьков : «Торсинг», 2004. – 734 с.
9. Роджерс Н. Творчество как усиление себя / Н. Роджерс // Вопросы психологии. – 1994. – № 5. – С. 5–12.
10. Хилл Н. Добейся успеха с помощью позитивного мировосприятия / Н. Хилл. – Минск : Попурри, 1998. – 222 с.

REFERENCES

1. Artemev, P. (2001). *Psikhologhiia samopoznaniia ili kak naiti formulu zhizni [The psychology of self-knowledge or how to find the formula of life]*. M.: Ast-Press.
2. Berezina, N. V. *Formuvannia uspishnoi osobystosti yak innovatsiina skladova navchalno-vykhovnoho protsesu [The development of a successful personality as an innovative component of the educational process]*. Retrieved from <http://refdb.ru/look/2180743-p11.html>

3. Berns R. (1986). *Razvitie Ya-kontseptsii i vospitanie [The development of self-concept and education]*. Prohress.
4. Busel, V. T. (Ed.) (2001). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy [Big explanatory dictionary of modern Ukrainian language]*. K.; Irpin: VTF «Perun».
5. Hlasser, U. (1991). *Shkoly bez neudachnikov [Schools without losers]*. M.: Prohress.
6. Kaloshyn, V. F., Velbovets N. V. (2003). *Pedahohika uspihku ta optymizmu [Pedagogy of success and optimism]*. *Metod proektiv: perspektyvy, zhyttievi rezultaty*, (pp. 65–87). K.: Departament.
7. Maksymenko, S., Konratenko, L., Hlavnyk O. (2004). *Myslennia liudyny [Human thinking]*. K.: Hlavnyk.
8. Shapar, V. B. (Ed.) (2004). *Slovar prakticheskoho psikhologa [Dictionary of practical psychologist]*. M.: ООО «Izdatelstvo AST»; Kharkov: «Torsinh».
9. Rodzhers, N. (1994). *Tvorchestvo kak usilenie sebia [Creativity as self strengthening]*. *Voprosy psikhologii*, 5, 5–12.
10. Khill, N. (1998). *Dobeisia uspekha s pomoshchiu pozitivnoho mirovospriiatia [Achieve success with a positive outlook]*. Mynsk: Popurry.

РЕЗЮМЕ

Голобородько Е. Развитие позитивного мышления учителей в системе последипломного образования.

Статья посвящена особенностям развития позитивного мышления учителей в системе последипломного образования. Подчеркивается актуальность этой проблемы. Сделан краткий анализ ее разработанности на современном этапе. Особое внимание уделено практическим видам и формам работы с целью становления позитивной Я-концепции учителей в период повышения их квалификации (спецкурсы и спецсеминары, практикумы, тренинги, научно-методические конференции, круглые столы, исследовательская работа, разработка проектов и т.д.).

Ключевые слова: мышление, позитивное мышление, развитие позитивного мышления учителей, система последипломного педагогического образования, Я-концепция, теоретические основы, практические подходы, виды работ и современные образовательные технологии, успешная личность, совместная деятельность.

SUMMARY

Holoborodko E. The development of positive thinking of teachers in the system of postgraduate education.

The article is devoted to the features of development of positive thinking of teachers in the system of postgraduate education. Emphasizes is made on the urgency of this problem. A brief analysis of its development at the modern stage is made: positive thinking is an important means of ensuring the life of an individual, ways of building positive thinking, overcoming stress in teaching; pedagogy of success and optimism; psychology of self-knowledge, or how to find the formula of life; development of self-concept and education; success in life; questions of happiness on their own; confidence in themselves; technology of formation of positive thinking; the positive thinking of pupils and students. The theoretical foundations of the formation of positive thinking – philosophical, pedagogical, psychological are described. Special attention is paid to practical types and forms of work with the purpose of formation of positive self-concept of teachers in the period of enhancing their skills (courses and seminars, workshops, trainings, scientific-methodological conferences, round tables, research, development projects, etc.). In this regard the experience of Kherson Academy of continuing education is used: lectures in various types of program, library classes, individual consultations, visiting and analyzing lessons, extra-curricular activities

under the appropriate angle, the mutual acquaintance with composed portfolios of materials suitable for developing the positive mindset of educators and students. Modern educational technology – presentations, commercials, work with sites, blogs are discussed with interest.

The development of positive thinking of the teacher in the system of postgraduate education is further reflected in the work with students. Using progressive experience, teachers create their projects, programs, media technologies, pedagogical models for the formation of a successful learner that is always focused on the success of the designs in itself, the desire of self-improvement, self-education, to think about the different profiles of the person – I am a man, I am a member of the family, I am a pupil of my school, I am a resident of my native land, I am a citizen of Ukraine, etc. In the article the findings and prospects for further study of the problem are outlined.

Key words: *thinking, positive thinking, developing positive thinking among teachers, system of pedagogical postgraduate education, self-concept, theoretical bases, practical approaches, types of work and modern educational technologies, successful person, joint operation.*